

آموزش و سلامت

گزارش پنجمین کنگره ملی آموزش و سلامت کودکان پیش از دبستان

هرکس در کودکی تعلیم نیند، در بزرگی به مقام ارجمندی نمی‌رسد. حضرت علی (ع)

اشاره

پنجمین کنگره بین‌المللی آموزش و سلامت کودکان پیش از دبستان ۲۹ و ۳۰ خرداد در دانشگاه بهزیستی و توان‌بخشی برگزار شد. این اولین کنگره بین‌المللی در حوزه آموزش کودکان بود. وقتی دکتر محمد نظری مجری مراسم اولین جملات را که عموماً طبق معمول شامل تقدیر و تشکر از برگزار کنندگان و دست‌اندر کاران کنگره بود به زبان می‌آورد، سالن احمدی روشن دانشگاه بهزیستی تقریباً پر شده بود. مجری مراسم گفت که این کنگره به همت دانشگاه بهزیستی و توان‌بخشی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت آموزش و پرورش، سازمان بهزیستی، انجمن مطالعات کودکان پیش از دبستان و سازمان نظام روان‌شناسی ایران برگزار می‌شود. مخاطبان کنگره هم پژوهشگران عرصه کودک، مدیران و تصمیم‌گیران و مربیان پیش از دبستان بودند؛ با این نگاه که هر توسعه یا تغییری که قرار است در کشور صورت بگیرد، در افق بلندمدت باید از همین دوران کودکی شروع شود. اینکه ایران کجای خط استاندارد این حوزه قرار دارد و چقدر با استاندارد فاصله دارد و چطور باید حرکت کرد که از خط استاندارد بالاتر رفت، از محورهای نشست‌های این کنگره بود. منصوره کریم‌زاده، دبیر علمی کنگره، می‌گوید که پنجمین کنگره ملی بر پایه سه محور اصلی سیاست‌گذاری، آموزش و سلامت شکل گرفته و حاصل یک سال و نیم پژوهش در حوزه کودکان است که در این سه روز تقدیم علاقه‌مندان می‌شود.

۹۰ درصد توانایی‌های شناختی در دوره پیش از دبستان شکل می‌گیرد

دکتر منصوره کریم‌زاده اولین سخنران روز اول است. او از انگیزه‌ها و محورهای مورد بحث در کنگره صحبت می‌کند. وی می‌گوید که انگیزه برگزاری این پنج کنگره اهمیت دوره کودکی است؛ دوره‌ای که از آن به‌عنوان دوره فرصت‌های طلایی نام می‌برند. مهم‌ترین توانایی‌های کودکان در شش سال اول اتفاق

می‌افتد. ۹۰ درصد توانایی‌های شناختی، جسمی و حرکتی و عاطفی هم در این دوره شکل می‌گیرد. کریم‌زاده ادامه می‌دهد: «اثر بخشی این دوره در دوره‌های بعد هم قابل مشاهده است. مثل احترام به قانون، کاهش رفتارهای ضداجتماعی و ... امروزه در جهان مطرح می‌شود که به ازای هر واحد پول رایج در هر جامعه‌ای، سرمایه‌گذاری برای کودک هفت واحد صرفه‌جویی در بزرگسالی است. در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته، سهم زیادی از تولید ناخالص ملی صرف حوزه پیشرفت آموزش کودکان پیش از دبستان یا ECD می‌شود. بسیاری از کشورهای پیشرفته معتقدند که اگر بخواهیم به رفاه اجتماعی برسیم، یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها، آموزش کودکان پیش از دبستان است.»

دبیر علمی کنگره از مسائلی که در دبیرخانه مورد توجه بوده است هم می‌گوید؛ از کارآمدی مربیان و مدیران تا ایجاد فرصت‌های آموزشی بیشتر به خاطر افزایش والدین شاغل. کریم‌زاده می‌گوید: «در دبیرخانه همواره توجه به کیفیت شاخص‌های آموزشی مطرح بوده است: کارآمدی و تجربه مربیان و مدیران و محیط‌های امن و سالمی که برای کودکان وجود دارد. عامل دیگر توجه به رشد اجتماعی کودکان است که شاید بستر خانواده نتواند آن را فراهم کند.»

یک فاکتور دیگر بحث اشتغال والدین است که نیاز دارد فرصت‌های آموزشی بیشتری برای کودکان در نظر بگیریم. موضوع دیگر بحث رسانه‌های الکترونیکی و تأثیرات آن بر رشد کودکان است. «حالا دیگر در سالن جایی برای نشستن نیست. پشت صندلی‌های ردیف آخر صندلی گذاشته‌اند و نشسته‌اند. هیاهوی بیرون هم حتی از پشت در بسته سالن به گوش حضار می‌رسد.»

هر کس در کودکی تعلیم نبیند در بزرگی به مقام ارجمندی نمی‌رسد

سخنران بعدی که کنگره میزبان آن است؛ رئیس دانشگاه بهزیستی و توان‌بخشی، دکتر محمد کمالی از روی متنی که نوشته است می‌خواند. او تأکید می‌کند که از منظر جسمی، کودکی دوره مهمی است که می‌تواند پایه‌گذار یک انسان سالم باشد. او می‌گوید: «در دین اسلام نیز به کودک توجه بسیار شده است. در قرآن آمده که شیردهی مادر باید دو سال کامل باشد. یعنی ۲۴ ماه تمام. حضرت علی (ع) هم می‌فرمایند که هر کس در کودکی تعلیم نبیند، در بزرگی به مقام ارجمندی نمی‌رسد. همچنین دانشمندان و نویسندگان بزرگ مسلمان مثل ابوعلی سینا و فارابی توجه زیادی به کودکی دارند.» در ادامه، رئیس دانشگاه بهزیستی بر لزوم داشتن نگرش علمی برای آموزش و پرورش کودک تأکید می‌کند. کمالی می‌افزاید: «از دیدگاه اجتماعی نیز بسیار مهم است؛ زیرا کودک باید یاد بگیرد که ضمن توجه به منافع فردی به منافع جمع نیز توجه کند. یکی از فرصت‌های توسعه و پیشرفت جوامع، توجه به دوران کودکی است. برای این کار هم نیاز است که نگرش‌های علمی حاکم باشد. نگرش‌های غیرعلمی باعث از دست رفتن سرمایه‌ها می‌شود و می‌تواند زیان‌بار باشد.»

کودک باید یاد بگیرد که ضمن توجه به منافع فردی به منافع جمع نیز توجه کند. یکی از فرصت‌های توسعه و پیشرفت جوامع، توجه به دوران کودکی است

۷۵ درصد رشد مغز در دوره پیش از دبستان است

هنوز بیرون سالن شلوغ است؛ جایی که چند غرفه عرضه اسباب‌بازی مستقرند. در این شرایط، معاونت امور اجتماعی وزارت بهداشت میان تشویق حضاران پشت تریبون می‌رود و شروع به صحبت می‌کند. محور صحبت‌های او ECD است. دکتر محمدهادی ایازی از منظر وزارت بهداشت در این زمینه نکاتی را مطرح می‌کند: «مسئله ECD در نظام سلامت بسیار مورد توجه است و سند تکامل عوامل دوران کودکی از جمله موضوعات مورد تأکید شورای عالی سلامت و امنیت غذایی است. این موضوع آن قدر اهمیت داشت که دو بار در شورا درباره آن بحث شد. امیدواریم در جلسه آتی شورا این سند را به تصویب برسانیم. مسائل جسمی و مباحث مربوط به روان و مسائل اجتماعی و شناختی که بسیار حائز اهمیت است، در این سند مورد توجه قرار گرفته است.» ایازی که ریاست کنگره را نیز بر عهده دارد، صحبت‌های خود را با طرح سؤالی پی می‌گیرد: ۷۵ درصد رشد مغز انسان در این دوران است؛ چه بسا خیلی از خانم‌ها و آقایان این نکته را ندانند و اگر بدانند توجه و سرمایه‌گذاری زیادی در این حوزه صورت می‌گیرد. چیزی که در این دوران بسیار اهمیت دارد، بازی‌های کودکانه است؛ مسئله‌ای که کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. یکی از موضوعاتی که برای ما بسیار اهمیت داشت این بود که در تمام بوستان‌ها فضای بازی امن بچه‌ها را فراهم کنیم.» ایازی تأکید می‌کند: «این کار از دو نظر حائز اهمیت است؛ یکی نهاد خانواده که بیشترین نقش را دارد و دوم دستگاه‌ها. در چارچوب مشارکت بین بخشی ما می‌توانیم دغدغه‌ای را که وجود دارد رفع کنیم. این موضوعات در سند تکامل مورد توجه قرار گرفته است. برگزاری چنین کنگره‌هایی می‌تواند پشتوانه‌ای علمی برای شورای راهبردی باشد. امیدوارم این کنگره بتواند در این حوزه نقش خودش را به خوبی ایفا کند و در بسط و توسعه فرهنگ ECD تأثیرگذار باشد و ما متولیان اجرایی نیز بتوانیم نقش خود را به خوبی ایفا کنیم.» بعد از صحبت‌های رئیس کنگره، ویدیویی برای افراد حاضر پخش می‌شود که مورد توجه قرار می‌گیرد. در این ویدیوی کوتاه متخصصان درباره حوزه آموزش کودک و ابعاد مختلف و حائز اهمیت آن صحبت می‌کنند.

ضرورت اجرای سند تکامل دوران کودکی

«هر نظام سیاست‌گذاری اگر به دو مقوله اهمیت و تأثیر امور آموزشی و سلامتی کودکان پیش از دبستان بر آینده جامعه توجه کند، مردمانی اخلاق‌مدار، پاسخ‌گو، دوستدار محیط‌زیست و با احساس مسئولیت اجتماعی بالا خواهد داشت.» این صحبت‌های انوشیروان محسنی بندچی، رئیس

سند تکامل دوران کودکی را لازم می‌داند. رئیس بهزیستی تأکید می‌کند: «هم‌اکنون این سند در سه استان تهران، کردستان و کرمان به صورت آزمایشی در حال اجراست که این مرحله پایلوت با همکاری وزارت بهداشت انجام شده است.» محسنی اضافه می‌کند: «هم‌اکنون ۷۸۰۰ مهد کودک در روستاها، ۸۰۰۰ مهد کودک در شهرها و ۱۳۰۰ مهد در حاشیه کلان‌شهرهای سراسر کشور وجود دارد. بهزیستی کشور به رغم پوشش دادن این مراکز و مهدهای کودک در سطح کشور، فقط ۱۵ درصد کودکان پیش از دبستان کشور را تحت پوشش دارد. امیدواریم دستاوردهای این کنگره بتواند راهبردهایی علمی را به دستگاه‌های اجرایی معرفی کند تا نسلی پویا، سالم و فعال برای آینده پرورش بدهیم.» رئیس سازمان بهزیستی آمار امیدبخشی هم می‌دهد: «با تأمین حداقل یک وعده غذای گرم برای کودکان ساکن هفت استان کم برخوردار، موفق به بهبود ۵۰ درصد از سوء تغذیه کودکان این مناطق شده‌ایم.»

اهمیت ایجاد سواد حرکتی در کودکان پیش از دبستان

کنگره همچنان با حرارت ادامه دارد. سخنرانان یکی پس از دیگری می‌آیند و جمعیت هنوز کم نشده است. وقتی دکتر مهرزاد حمیدی، معاون تربیت بدنی و سلامت آموزش و پرورش، روی صحنه می‌رود ابتدا از اینکه کنگره آموزش و سلامت کودکان پیش از دبستان تقویم‌دار شده است و در روند تکاملی خود پیش می‌رود، ابراز خوشحالی می‌کند. محور سخنان او اهمیت بازی در تربیت کودکان است. او می‌گوید: «موضوع بازی کودکان نقش بسیار مهمی در سلامت کودکان و سلامت آنان در طول زندگی دارد. پیامبر اسلام وقتی با کودکان روبه‌رو می‌شد با آنان بازی می‌کرد و در تاریخ نمونه‌های زیادی از آن آمده است.» حمیدی سپس بحث سواد حرکتی را مطرح می‌کند و ادامه می‌دهد: «امروز سواد حرکتی در دنیا مطرح است و این در دوران طفولیت در پیش از دبستان شکل می‌گیرد و در سه چهار سال اول دبستان تکامل می‌یابد. کودکی که سواد حرکتی ندارد،

موضوع بازی کودکان نقش بسیار مهمی در سلامت کودکان و سلامت آنان در طول زندگی دارد

سازمان بهزیستی است. او در ادامه، توجه به اجرای برنامه‌های آموزشی و سلامتی کودکان را در سنین خاص پیش از دبستان حائز اهمیت می‌داند و می‌گوید: «بنیادهای ذهنی و فکری افراد در این دوران شکل می‌گیرد و کشورهایی موفق‌اند که در این زمینه سرمایه‌گذاری ویژه داشته باشند، در زمینه آموزش‌های زودهنگام با نگاه پیشگیرانه تلاش کنند و هم‌زمان با تغییرات جامعه، صنعتی‌تر شدن جوامع و کمبود گفت‌وگو در خانواده‌ها، به آموزش کودکان بیشتر توجه کنند تا افرادی سالم به لحاظ جسمی و روانی تربیت شوند. محسنی به قدمت ۴۰ ساله سازمان بهزیستی اشاره می‌کند و ادامه می‌دهد: «این سازمان تاکنون توانسته است در رشد و شخصیت‌پذیری کودکان، سیاست‌گذاری برای این سنین و تولید محتوای آموزشی با نگاه همه‌جانبه، که منجر به ارتقای مهارت‌های زندگی می‌شود، نقش خود را به خوبی ایفا کند و با همکاری شرکای اجتماعی، که مربیان و مسئولان مراکز و مهدهای کودک هستند، زمینه رشد فکری و جسمی کودکان را فراهم کند.» او درباره دوری از بخشی‌نگری و توجه به همکاری‌های بین بخشی و دخالت والدین در ارتقا و گسترش امور آموزشی صحبت می‌کند و اجرای

زندگی فعالی ندارد. حرکت در طول زندگی‌اش از او گسسته می‌شود و می‌رود دنبال سکون و کم‌تحركی. اگر فردی در کودکی سواد حرکتی پیدا نکند، خود به خود از حرکت و بازی دور می‌شود. این سواد برخلاف سواد خواندن و نوشتن قابلیت جبران‌پذیری ندارد. کودکی که از ده دوازده سالگی گذشت و این سواد برای او ایجاد نشد، دیگر نمی‌توان آن را در او ایجاد کرد و چنین کودکی نامتوازن و نامتعادل می‌شود. از حرکت می‌گریزد و حرکت را جزء فعالیت‌های خود قرار نمی‌دهد. اگر این اتفاق برای کودکان ما بیفتد، جامعه فعال و بانشاطی نخواهیم داشت. او با اسلایدهایی که آماده کرده است، توجه مخاطبان را به صفحه نمایش سالن جلب می‌کند. معاونت وزارت آموزش و پرورش ادامه می‌دهد: «سواد حرکتی از دو سالگی شروع می‌شود و ما در دبستان فقط فرصت تکامل آن را داریم. اصل سواد حرکتی قبل از دبستان شکل می‌گیرد و تا ده دوازده سالگی تکامل پیدا می‌کند. ما می‌توانیم این سواد را با بازی در بچه‌ها ایجاد کنیم؛ چون اقبال بچه‌ها به بازی و حرکت است. حضرت علی می‌فرمایند: قلوب را با اقبالشان جذب کنید نه ادبارشان» یعنی زمانی که آمادگی و نشاط آن کار را دارند جذب کنید و وقتی که آمادگی ندارند برای آن کار اقدام نکنید. مهرزاد حمیدی در آخر تأکید می‌کند: «اگر می‌خواهیم کودکان را تربیت کنیم؛ بازی، اگر می‌خواهیم کودکان را فعال کنیم؛ بازی، اگر می‌خواهیم دروس دیگر را به بچه‌ها یاد دهیم؛ آموزش تلفیقی و بازی.»

تقدیر از چهره‌های شاخص حوزه آموزش و سلامت

برنامه بعدی کنگره تقدیر از چهره‌هایی است که در حوزه آموزش و سلامت نقش بسزایی داشته‌اند. به آن‌ها یادبودی با عنوان «تندیس توران میرهادی» تقدیم می‌شود. خانم میرهادی یک شخصیت برجسته فرهنگی است که بیش از ۶۰ سال در عرصه آموزش و پرورش و فرهنگ و ادبیات کودکان تلاش کرد. نظری، مجری کنگره در تعریف از میرهادی می‌گوید که او ۲۵ سال مدیریت مجموعه آموزشی فرهاد را به عهده داشت و تلاش می‌کرد شیوه‌های مدرن آموزشی را در آنجا اجرا کند. چهره‌های

شاخصی که از آن‌ها تقدیر به عمل می‌آید، خانم دکتر فاطمه قاسم‌زاده، مؤلف، پژوهشگر و استاد دانشگاه، خانم دکتر فرخنده مفیدی، استاد دانشگاه علامه طباطبایی، خانم دکتر انصاری رئیس هیئت مدیره شورای کتاب کودکان، خانم شیخ‌الاسلام استاد دانشگاه و پژوهشگر، آقای دکتر مرندی استاد پیش‌کسوت و آقای ناصر سیفی مدیر مؤسسه پژوهشی کودکان دنیا هستند. حضاران یاد همه آنان را پاس می‌دارند.

کنگره‌ای که حالا بین‌المللی است

در کنگره‌ای که حالا بین‌المللی است، قرار است مهمانان خارجی از تجارب و تخصص‌های خود صحبت کنند. اولین سخنران خارجی، پروفیسور کوکتسو از دانشگاهی در ایتالیا است. او مدیر مرکز پژوهشی و آموزشی نوآوران و تخصصش نوآوری در پدولوژی است. نظری، مجری مراسم، پدولوژی را استراتژی‌ها و راهبردهای آموزشی معنی می‌کند. ایرانی‌های مهمان‌نواز این متخصص خارجی را به‌طور ویژه تشویق می‌کنند و وقتی از پشت تریبون خارج می‌شود و می‌گوید که می‌خواهد به جمعیت نزدیک باشد، برای دست می‌زنند. کوکتسو ابتدا درباره این صحبت می‌کند که کودکان باید بدانند برای چه یاد می‌گیرند. او از حضار می‌پرسد: «چند نفر از شما علاقه‌مند به یادگیری زبان چینی هستید؟» کسی دست بلند نمی‌کند. کوکتسو ادامه می‌دهد: «نباید از کودکان انتظار علاقه‌مند بودن به یادگیری چیزهایی را داشته باشیم که نمی‌دانند چیست و به چه دردی می‌خورد». این متخصص ایتالیایی می‌گوید: «ما اینجا هستیم؛ چون همه معلمیم و می‌خواهیم نهایت تلاشمان را برای آموزش به کودکانمان انجام دهیم. ما تلاش می‌کنیم جهان آینده را برای کودکانمان بسازیم.» او در آخر از دکتر کریم‌زاده برای ایجاد چنین فرصتی تشکر می‌کند و می‌افزاید: «ممنون از شما که چنین کشور فوق‌العاده‌ای دارید.»

کنگره آموزش سلامت کودکان پیش از دبستان با نشست‌ها و سخنرانی‌ها ادامه پیدا می‌کند و متخصصان داخلی و خارجی پژوهش‌ها و تجارب خود را ارائه می‌دهند. این کنگره به دنبال آن است که با گرد هم آوردن صاحب‌نظران، اندیشمندان، دانشگاهیان، سیاست‌گذاران و مدیران، سازمان‌های ذی‌ربط و علاقه‌مندان، مربیان، متخصصان و علاقه‌مندان مباحث کودک، به تبیین مفاهیم و اهداف آن بپردازد. از طرفی، تلاش می‌کند که فرصتی مناسب برای تبادل اطلاعات، ارائه یافته‌های پژوهشی نوین در زمینه آموزش، سلامت، رسانه در تربیت کودکان و سایر موضوعات مرتبط با محورهای کنگره را فراهم آورد.

